BIBLIOTECA CENTRALA ... ASOCIATIUNII

טשערנאָוויצער בלעטער

אומאָפּהענגיקער אָרגאַן פאַר פּאָליטיק, קולטור און ווירטשאַפט.

„Czernowitzer Bleter", Ziar independent pentru politica, cultura şi economie. Redacţia şi Administraţia: Cernăuţi, str. Radu cel Mare 13. Plătibil şi justiţiabil la Cernăuţi.	דערשיינט וועכנטלעך oooooo איינצל־עקזעמפּלאַר 5 ליי.	אַבאָנאַמענט: 4 חדשים: 100 ליי, האַלביעריק: 140 ליי, פאַר א גאַנץ יאָר: 280 ליי. — אויסלאַנד: 4 דאָלאַר יערלעך. אַנאָנסן לויטן מילימעטער־טאַריף.

יאָרגאַנג II.	טשערנאָוויץ, דעם 10־טן יענער 1930.	נר. 34.

א סאַנאַציע ווי אַזוי זי זאָל נישט געמאַכט ווערן

האַלבקייטן צוליב פּאָפּולאַריטעט

מער מיליאָנען פון די פאָלקס־מאַסן אָבער נישט קיין העכערע שטייער־מאָראַל — די שטייער־פּאָליטיק פון דער רעגירונג נישט קיין געזונטע.

דער סוף איז דער, וועלכער האט געמוזט קומען. א נישטפּאָפּולאַריטעט פון דער רעגירונג.

בשעת די נאצ.־צאַראַניסטן זענען געווען אין אָפּאָזיציע איז זייער שטאַרקסטער לאָזונג אין קאמף געווען דער פאָרוואורף, אז קיין שום פון די פריריקע רעגירונגען האלט קיינמאָל נישט די הבטחות פון די וואַלציייטן. היינט זענען זיי ביי דער מאכט און וואלט פאַרהאַן געווען אַן אָפּאָזיציע מיט א ריינעם געוויסן וואלט זי געמוזט אַריינוואַרפן אין די מאסן דעם פאַראָל: נישט דאס אליין איז וויכטיק, פאָלקספריינטלעכע הבטחות צו רעאַליזירן, נאר אויך ווי אזוי מ׳טוט עס, ווייל מיט דעם „ווי אזוי" פאַרזינדיקן זיך שווער די נאצ.־צאַראַניסטן.

אלס נישט צוגעהעריק צו קיין שום פון די אַזוי־גערופענע רעגירונגס־פּארטייען און מיט קיינעם אפילו נישט דורך א קאָאַליציע פאַרבונדן, האבן מיר די מעגלעכקייט אָביעקטיוו אָפּצושאַצן די שווערע סיטואַציע, אין וועלכער די רעגירונג האט געמוזט אַריין. א ווירטשאַפטלעכע סאַנאַציע — דאס איז געווען זיכער — נאר דורך א ווירטשאַפטלעכן קריזיס. דיזעלבע דערשיינונג אין פּוילן, דייטשלאַנד, עסטרייך א. א. און וואס ס׳האט דאָרט גענוצט, מוז אויך ביי אונז העלפן. ס׳איז געווען קלאר, אז א גלייכגעוויכט אינם בודזשעט — דער עיקר פון א סאַנאַציע — וועט פאָרקומען דורכן העכערן פון די הכנסות און איינפירן פון נייע שטייערן און אָפּצאָלונגען. ס׳איז אויך געווען קלאָר, אז מ׳טן פאַרגרעסערן פון די הכנסות וועט מען פאַרקלענערן די הוצאות פון דער מלוכה.

ווי אזוי ווערט אבער באמת דורכגעפירט דער פּראָגראַם?

זער נישט קיין לייכטער ענין. מ׳מוז אָפּזאָגן אומנוציקע באַאַמטן, אָפּט זענען עס „איינענע" אדער גאר „נאָענטע". מ׳מוז צודריקן די שטייערפּרעס. די רעגירונג האט דאס געוווּסט און זי וואלט זיך גע־ווען געדאַרפט זאָגן: אדער מיר ווילן סאַנאַציע אדער פּאָפּולאַריטעט. אָדער מיר הייבן אָן דעם גרויסן גע־זונדמאַכונגספּראָצעס, נישט קוקנדיק אויף דעם, וואס מ׳וועט זאָגן, אז מיר זענען נאַציאָנאַלע פאַרעטער, אז מיר קריוודען די אדער יענע — אָדער מ׳רירט זיך בכלל נישט צו צו דער מכה אין דעם שטאַרבנ־דיקן גוף.

וואס האט אבער געטון די רעגירונג?

זי האט אָנגענומען דעם הערא׳ישן באשלוס, אבער ביים רעאַליזירן האט איר די פּאָפּולאַריטעט פּאַראַלי־זירט דעם אָרעם. רעדוקציע פון אויטאָמאָבילן אין די מלוכה׳שע עמטער — אבער צוליב נאַציאָנאַלן פּרעס־טיזש סובווענציעס פאַר די סטודענטן־היימען און קאַנטינעס און דאס פינאַנצירן פון א סטודענטן־קאָנ־גרעס. אָפּגעזאָגט אומנוציקע באַאַמטן, אבער זי גיט זיי פּענסיעס גרעסער ווי די געהעלטער (דערצו גע־הערט דאס קרעאירן פון די דירעקטאָראַטן מיט טויזנטער נייע באַאַמטן) ס׳איז די מאַניע נאָך פּאָפּו־לאַריטעט, וועלכע פירט צו אַזעלכע האַלבקייטן, וואס וועלן זיך שפּעטער ביטער נוקם זיין.

נו און דאס העכערן פון די שטייערן, איז עס נישט א הערא׳ישע טאַט, א גרויסע דרייסטקייט פון דער רעגירונג, וועלכע שטעלט אין קאָן איר גאַנצע פּאָפּולאַריטעט?

די וואס זעען נאר, וואס ס׳קומט פאָר אין זייערע ד׳ אמות, וועלן עס אפשר אזוי באַטראַכטן, אבער טיפער אַריינגעקוקט אין ענין. געפינען מיר א בולטע טענדעניץ. דאס באַשטרעבן צו העכערן די הכנסה אין שטייערן מוז נישט פירן צו א פאַרגרעסערונג פון די שטייערן. דאס וואלט דערגרייכט געוואָרן אויף אַן איינפאַכערן אופן: דורכן העכערן די שטיי־ער־מאָראַל.

סאַנירן דעם בודזשעט הייסט אויך סאַנ׳רן די הכנסה־פּאָסטן און וועלכע סאַנאַציע איז צו דער־וואַרטן פון אַזעלכע פאַרגרעסערטע שטייערן, וועלכע צווינגען יעדן שטייער־צאָלער נישט פאָרצולעגן אַן אמתע דעקלאַראַציע? אין קיין שום לאַנד אויף דער וועלט צאָלן די באַוווינער אַזאַ הויכן פּראָצענט אין שטייערן ווי אין רומעניע.

דער פּועל־יוצא דערפון איז, וואס נישט קענענדיק אַראָפּנידריקן דעם געזעצלעך באַשטימטן פּראָצענט נעמט מען אָן נישט אויפריכטיקע דעקלאַראַציעס, ווייל אויך די שטייער־עמטער זענען איבערצייגט, אז דער בירגער וואָלט מיט זיין פאַרמעגן געמוזט צו גרונד גיין.

דאס איז א סיסטעם נישט אויף נסתר, נאָר בנגלה אפילו פאַרן פינאַנץ־מיניסטעריום. און אז ער דער־מעגלעכט די גרעסטע קאָרופּציע איז קלאָר. און אויך אז ס׳באַנוצן זיך דערמיט נישט דער קליינער סוחר, וואס ראַנגלט זיך שווער פאַר זיין קיום, און נישט דער בעל־מלאכה, וועלכער צאָלט די שטייערן א פאַרשמאַכטער, נאָר גראָד די גרויסע אַקציען־געזעלשאַפט, די „שטילע געזעלשאַפטן" וועמענס פעטע רוחים ס׳דערמעגלעכן דאס פאַרמאַסקירן. זיי זענען עס וואס פּראָפּיטירן פון אָט דער שטייער־מאָראַל און נאָר זיי האבן אַן אינטערעס, אז דער סיסטעם זאָל בלייבן, העכערן זאָל מען דעם פּראָצענט — זיי וועלן זיך דערפון אויסדרייען!

אין בוקאָווינע ווי די אָפיציעלע שטייער־מאָראַל, ווערט אָפּגעוואָרפן און ווי ס׳טרעפן זיך א סך, וואס דעקלאַרירן זייערע אמתע הכנסות איז עס אָפט פאָר־געקומען, אז די דעקלאַראַציעס ווערן באַטראַכט פאַר נישט אויפריכטיק וואָרים ווער זאָגט דעם אמת אין שטייערזאַכן? און די באַטרעפנדיקע זענען באַשטייערט געוואָרן מערפאַכיק ווי זייערע פאַרדינסטן.

און ווי קאָמיש איז די לאָגיק פונם הער פינאַנץ־מיניסטער, וועלכער האָט דערקלערט צו א דעלע־גאַציע פון די פרייע באַרופן, אז די העכערונג קומט פאַר צוליב דעם, וואס א סך דרייען זיך בכלל אַרויס פון צאָלן שטייערן. ד. ה. די וועלכע האבן „באַ־ציאונגען" וועלן טאַקי ווייטער נישט צאָלן און דער מאַן פון פאָלק וועט צעדריקט ווערן אונטער דער משא פון אָפּצאָלונגען.

וואָלט דער פינאַנץ־מיניסטער נישט מורא געהאַט פאַר דער פּאָפּולאַריטעט, און וואָלט ער געהאַט דאס ערליכע באַשטרעבן אוועקצושטעלן די שטייערן אויף א געזונטן יסוד, וואָלט ער געווען באַשאַפן א גע־זונטע שטייער־מאָראַל דורכן רעדוצירן פון דעם שטייער־פּראָצענט דערמעגליכנדיק ערליכע און אויפריכטיקע דעקלאַראַציעס. אַזוי אבער וועט דער אַלטער שלים־מזל ווייטער בלייבן און ווען ס׳וועט אויך געלונגען אויסצוקוועטשן נאָך א פּאָר מיליאָנען ביי די ברייטע מאַסן — קיין סאַנאַציע א׳ז עס נישט!

ס׳פעלט דער רעגירונג דער כח צו רייניקן דעם אויגיאַס־שטאַל — מיר בלייבן ביי גרויסע שטייערן און האָפן אויף א הערקולעס, וועלכער זאָל אונז באַ־פרייען אָן ריקזיכטן, פון דעם מוראדיקן שמוץ וואס דראָט צו דערשטיקן אַזאַ רייך און גרויס לאַנד.

יעדער אַנדערער פּריזיו איז א זייפנבלאָז.

T.

———

כאַראַקטער און פּאָליטיק

גוסטאַוו לע באָן, א אינטערעסאַנטע דערשיינונג אין דער פראַנצויזישער געלערנטנוועלט, זאָגט, אז מערערע מענטשן וווינען אָפט אין איין מענטש. דאס באַווייזט זיך בולט אין דער פּאָליטיק. אַרזשעטאַיאַנו, ווען ער איז געווען אינענמיניסטער, האט געוואָלט, ווי מען דערמאָנט זיך, פאַרשטאָפּן דאס מויל פון דער אָפּאָזיציע מיט דער פויסט, און האט זיך געהייסן מנשק זיין, זייט מיר מוחל, דאָרט ווי די יידן האבן גערוט. זייט דעמולט האט ער זיך מערערע מאָל געביטן און ווער ווייס, ווי ער וועט זיך נאָך ענדערן. באַ־ווייזנדיק דערמיט, אז דער פראַנצויזישער געלערטער האט גאר רעכט מיט זיין פּאַראַדאָקס.

געפינענדיק זיך אין אָפּאָזיציע, האט ער זיינע אַלטע הטאים פאַרגעסן און איז געוואָרן, ווי ער וויל באַווייזן אין זיין פּאָליטישער וואָכנשריפט „סאָפּטאַמאַנאַ פּאָליטיקאַ", א גאר ליטישער יינגערמאַן. איינער פון די פירערס פון דער ליבעראַלער פּאַרטיי, אמת נישט פון זער לאַנג, זאָגט ער אפילו שאַרף שטעלונג צו נעמען סיי קעגן ווינטילאַ בראַטיאַנוס פינאַנצפּרינצי־פּיען, סיי קעגן דר. אַנגעלעסקוס שולפּאָליטיק.

אין איינער פון די יינגסטע נומערן פון זיין צוויבנאָנגערופענער צייטונג פאַלט ער אָן מיט אַן איבער־לעגענעם סאַרקאַזם די „רעאַקציאָנערע כוחות, וואס דאָרשטן היינט אַזוי שטאַרק נאָך דיקטאַטור". קודם כל שטעלט אַרזשעטאַיאַנו פעסט, אז מיר האבן געוווּנג דיקטאַטורן אין לאַנד, אָנגעהויבן פון דער אַליינהערשאַפט פונם פּרעמיער־מיניסטער ביז צו דער ווילקיר פון אַזויפיל קליינע סאַטראַפּן, וואס געוועלטיקן אין לאַנד מיט אומבאַגרענעצטער מאַכט. איצט וואָלט מען באַדאַרפט איינפירן אַחוץ די דיקטאַטורן ען־דעטאַיל א דיקטאַטאָר ען־גראָ. פאַרוואס? ווייל מען זעט דעם „גרויסן אויפטו" פון איטאַליע. אבער, שרייבט ער, מען פאַרגעסט, אז יעדעס רעזשים איז גוט, אויב די מענטשן האבן א ווערט. מיר אין רומעניע האבן א גרויסן חסרון. מיר קאָנען נישט אונטערשיידן די סיבה פון דעם עפעקט און מיינען אָפט, אז דער עפעקט איז די סיבה און די סבה דער פּועל יוצא.

אַזוי האבן מיר אין רייכן אויסלאַנד געזען א סך שולן, תיכף האט מען זיך ביי אונז מיט גרויס אימ־פּעט גענומען בויען שולן און פאַרשליידערן מיליאַרדן און דער דערוואַרטעטער גאָלדרעגן איז דורך די שולן נישט געקומען. איז לאָנדאָן, לייפּציק אדער האַמבורג, פרעגט ער, אַזוי גרויס און רייך געוואָרן, ווייל מען האט דאָרט א סך האַנדעלשולן געגרינדעט? קודם, ענטפערט ער, וואָלט מען געמוזט שאַפן דעם יסוד פאַרן מאַטעריעלן וווילשטאַנד, די שולן וואָלטן שוין נאָכגעקומען. איינס פעלט אין רומעניע: דער קלאָרער מענטשנפאַרשטאַנד, וואס קרומט זיך נישט נאָך דעם אויסלאַנד, וואס בויט נישט דאס פונם דאַך אָן, נאָר פונם פונדאַמענט.

בלייבט נאר איין קשיא צו פאַרענטפערן. צי וועט אַרזשעטאַיאַנו געדענקען, אז ער וועט ווידער זיין מיניסטער, דאס וואס ער האט געשריבן אין דער־אָפּאָזיציע?

דוד רובין.

יוסף נאַנעלבערג.

דער פּרצוף פון ענגלאַנד*)

II.

פון קולטור־היסטאָרישן שטאַנדפּונקט שטעלט מיט זיך דער ענגלענדער פון היינט פאָר א גאַנץ איינג־אַרטיקן טיפּוס. דאָס פויערטום האָט אויפגענומען א סך השפּעות, האָט זיך אָבער דערהאַלטן אין א שטאַרקער מאָס. די מאַנירן און מנהגים פון „ריטער־טום" האָבן זיך קאָנסערווירט און ס׳האָבן זיך פאַר־וואָרצלט און געשאַפן א קאָרעקס פון דרך־ארץ, א דזשענטעלמענישע עטיק, וועלכע איז טיף אַריינגעצווינגען אין פאָלק און וועלכע נעמט אָן אַלץ מער א גייסטיקן כאַראַקטער.

הומאַניזם און רענעסאַנס זענען אין היפּוך צום קאָנטינענט אַריבער אָן גרעסערע השפּעות. דערפאַר האָט זיך אָבער שטאַרק איינגעקריצט דער פּוריטאַניזם — אָן ענגלישע פאָרם פון רעפאָרמאַציע — וואָס א חוץ דער רעליגיעזער באַדייטונג האָט עס געמאַכט דעם ענגלישן פויער און קליינבירגער צום אָן אימפּע־ריאַליסט. אונטערן מענטאַלע פון דער קריסטלעכער מענטשן־ליבע און אַלס פאַרשפּרייטער פון קולטור־אוצרות זענען אַרויסגעטראָגן געוואָרן אין דער וועלט אַריין די עקספּאַנזיע־באַשטרעבונגען פונם ענגלישן פאָלק. און אז ס׳האָט זיך אַריינגעריסן א כוואַליע פון ראַציאָנאַליזם און ס׳האָבן זיך די העכערע קרייזן פאַרמישט מיטן פּוריטאַנישן פויער, איז אַנטשטאַנען

*) זע „טש. בל." נר. 33.

דער טיפּ ענגלאַנדס פונם 18-טן יה. דער גירנער, וואָס פאַרטיידיקט זיינע רעכט, מערט זיין פאַרמעגן, אנערקענט די אריסטאָקראַטיע און לאָזט זיך פון איר פירן, היטנדיק זיינע פרייהייטן און צולאָזנדיק איר געוויסע פּריווילעגיעס.

די פּריווילעגיעס ווערן ערשט באַזייטיגט אין 19-טן יה. די אריסטאָקראַטיע הויבט אָן פאַרלירן אָן באַדייטונג, די אונטערשטע שיכטן דערקעמפן זיך דעם אנטייל אָן דער פאַרוואַלטונג און רעגירונג. ביי די גרויסע פּריצים ווערט צוגענומען א סך לאַנד און פאַרטיילט צווישן דער אָרעמער באַפעלקערונג, ס'ווערט איינגעאָרדנעט די אלגעמיינע פליכט צו באַזוכן די שולן. די באַאַמטנשאַפט ווערט פאַרגרעסערט און ס'אַנטוויקעלט זיך די באַאַמטן-אריסטאָקראַציע. אין דער אויסן-פּאָליטיק פאַרנעמען די ווירטשאַפטלעכע טענדענצן דעם אָרט פון די רעליגיעזע און דער מיט דער אריסטאָקראַטיע פאַרבונענער קאַפּיטאַליזם דערמעגליכט עס דורך א רייע רעפאָרמען (1884 און 1918) דאָס אנטיילנעמען פון, דער מאַסע אָן דער מאַכט. דערמיט זענען באַזייטיקט די לעצטע מניעות פאַר אן אמתער דעמאָקראַטיע.

וואָס טוט די אנגלאַזאַקסישע קולטור פאַר דער וועלט? דערויף שרייבט דער באַדייטנדיקער ענגלאַנדפאָרשער די בעליוס אָט וואָס:

„זי גיט דער וועלט קודם כל דאָס בילד פון א פאָלק, וואָס איז דורך און דורך געזונד. די שטענדיקע באַטעטיקונג פון זיין ווילן, צי וועלכער ער איז צוגעוואוינט א דאַנק דער שפּאָרטלעכער דערציהונג (אין דער יוגנט), די שטענדיקע תורה, וואָס ער ווערט עלערנט ער זאָל פון אנדערע גאָר נישט און פון זיך אַליין דערוואַרטן, לעגט אויף אים ארויף דעם חותם פון א שטאַרקער מאַנזבילישקייט. דאָס ענגלישע פאָלק איז געזונד. זיין שטאַרקער ווילן לאָזט נישט צו קיין פּלפּול און לערנט אים צו געבן א מינימום-לייסטונג אין יעדן פאַל. ס'גיט א שטאַרקע, א געזונדע סעקסואַל-עטיק, וועלכע איז מער ווי אַלע פרומע פראַזן פון די אנדערע פעלקער".

דאָס ענגלישע פאָלק איז אויך פּאָליטיש געזונד, ס'לאָזט זיך פירן אויב מ'איז נישט אויסן צו נעמען זיינע דערקעמפטע רעכט און ס'האָבן א באַדייטונג נישט קיין וואָלוולע פראַזן, נאָר געזונדע אנשויאונגען.

דער יסוד פונם פאָלק, זיינע קוואַלן און רעזערוון ליגן אין דער יוגענט.

ווי אזוי ווערט זי דערצויגן און אין וועלכן זין?

צוויי אוניווערזיטעטן זענען עס קודם כל, וועלכע זענען באַקאַנט אויף דער גאַנצער וועלט: אָקספאָרד און קעמברידזש. אַלטע אנשטאַלטן, וועלכע גייען צוריק ביז אין 13-טן יאָרהונדערט און ענג פאַרקניפּט מיט דער געשיכטע פון דער רעפאָרמאַציע, קאָנסערוואַטיוו און עקסקלוזיוו, נאָר פאַרן אריסטאָקראַטישן קלאַס. ערשט אין 19-טן יה. קומען פאָר ענדערונגען, וועלכע שטעלן זיי אוועק אויף א ברייטערן יסוד. זייער וויכטיגסטע אויפגאַבע איז צו זיין א פּלאַץ פאַר ענגלישן קולטור-גייסט. דיבעליוס, ווייזט נאָך אז דייטשע אוניווערזיטעטן בילדן אויס געלערנטע און ענגלישע: וויסנשאַפטלעך געבילדעטע זשענטלמענס.

א כאַראַקטעריסטיק פונם בילדונגס-לעבן אויף די צוויי אוניווערזיטעטן. און איבערבליק וועלכער זאָל אָנווייזן די וויכטיקייט און וועגן פון דער ענגלישער דערציהונג — איז נישט מעגלעך אויסצושעפּן אין אן ארטיקל-סעריע — מיר ווילן זי נאָר קענען מרמז זיין

(א דריטער ארטיקל קומט).

———

נאָטיצן

משה אלטמאַן האָט פאַרלאָזט רומעניע

רומעניע האָט היינט א קיבוץ פון א מיליאָן יידן, א יידיש לעבן אין פאַרשידענע פאַרבן אין די איינצעלנע פּראָווינצן, א יידישע פּרעסע: א טאָגבלאַט, איניקע וואָכנבלעטער, יידיש טעאַטער, יידישע שולן און קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס, גרויסע אנשטאַלטן מיט מיליאָנען-פאַרמעגנס, אומצייליקע יידישע פּונקטן ווו מ'גאַרט נאָך א יידיש וואָרט, ווו מ'קען פאַרשפּרייטן יידישע ליטעראַטור און יידישע פּרעסע, ווו ס'זענען פאַראַן אויך נישט אומבאַדייטנדיקע טאַלאַנטן — און טראָץ אַלעם, האָט משה אלטמאַן, איינער פון דעם מנין וואָס זענען נאָך געבליבן, געמוזט נעמען דעם וואַנדערשטאַב אין האַנד און זיך אוועקלאָזן אין מרחקים, אזש קיין דרום-אמעריקע, זוכן ברויט און א טעטיקייטס-פעלד...

ס'ווערט טרויריק ביים האַרצן און פּוסטער אין דער סביבה, ס'ווערט אומעטיק, ווען מ'זעט, אז יעדעס יאָר טרייבט אן אנדערן אוועק פון דאַנעט, ווו מיר נויטיקן זיך אזוי אָן זיי, אז יעדעס יאָר ווערט אונזער קאַמף פאַר יידישער וועלטלעכער קולטור, אַלץ מער א צופעליקער און נישט-אָרגאַניזירטער, אַלץ מער אן ענין פון באַשיידענעם, פּריוואַטן איניציאַטיוו און נישט פונם גאַנצן פּראָנט פון יידישיסטן — יידישיסטן אין דער באַדייטונג פון אַלע די וואָס בויען, קעמפן און שאַפן ווערטן פון נאַציאָנאַלער קולטור און פאָלקסלשון — דער פועל-יוצא פון דער דעסאָרגאַניזאַציע, פון דער צופעליקייט איז דאָס אונטע לינג, פון א יינצעלנע וועלכע זענען באַרופן צו זיין וועג-ווייזער און פאָרקעמפער, באַשאַפער און דערפרייער אין אונזער שווערן ראַנגלען זיך.

אלטמאַן איז נישט אוועק צוליב פּערזענלעכע באַוועמלעכקייטס-טעמים, ווייל ער האָט אפשר געוואָלט אָטעמען פרייערע לופט, לעבן אין א ציוויליזירטן לאַנד, פאַרבייטן די באַסאַראַביע מיט דעם בלאָען הימל פון דרום-אמעריקע, ער האָט געוווּסט דאָס אחריות, וואָס ליגט אויף אים. ער האָט קיין איין רגע נישט געצווייפלט אז א טאַלאַנט איז צון עפּעס מתחייב, ער האָט מיט זיין גאַנצן האַרצן געוואָלט מיטקעמפן אונזער שווערן קאַמף, פאַר פרייהייט און ליכט און פאַר א בעסערן גורל פון אונזערע פאָלקס-מאַסן, אָבער מ'האָט אים געלאָזט אויף גאַטס באַראָט — אונזער נישט-אָרגאַניזירטקייט האָט אים נישט מעגלעך געמאַכט א מיטאַרבעט. ער האָט זיך יאָרן לאַנג געמוטשעט, געראַנגלט און געמוזט עמיגרירן. זיין ארטיקל אין די „טשערנאָוויצער בלעטער" געווידמעט חייסענבערג'ן דעם אָפּגעזעגנטן, דעם פון דער סביבה ארויסגעשטויסענעם, כאַראַקטעריזירט אויך צום טייל אלטמאַן'ס גורל אין רומעניע. ער האָט דאָ בכלל נישט געהאַט קיין סביבה, ער האָט נישט געהאַט קיין פּליע, ער האָט נישט געהאַט קיין אטמאָספער ווו צו לעבן אַלס פיזישער יחיד און אַלס קינסטלערישער טאַלאַנט.

מיר ווינטשן אלטמאַנען גליק אין זיין נייעם טעטיקייטס-לאַנד, אנטוויקלונגסמעגלעכקייטן פאַר זיינע שעפערישע כחות, און אז ער וועט זיך אומקערן קיין רומעניע זאָל ער טרעפן שטאָט כאַאָס אָרגאַניזאַציע, שטאָט צופעליקייט, באַוווּסטע און סיסטעמאַטישע קולטור-בויאונג און דער נחת זאָל אים אנטשעדיקן און מאַכן פאַרגעסן אָן די זיבן מאָגערע יאָר ביז צום וואַנדערן.

ס ו ף.

——

סעקורען ווערט פּאָפּולער.

אונזער סיגוראַנצע זאָרגט זיך דערפאַר, אז די קליינע שטעטלעך פון באַסאַראַביע זאָלן נישט פאַרבלייבן אומבאַקאַנט פאַר דער עפנטלעכקייט. אזוינע קיין מיליאָנענבאַנקראָטן טרעפן זיך נישט דאָרט, זעלבסטמאָרדן וועגן עקאָנאָמישן קריזיס זענען אויך דאָרט א זעלטנהייט, מיליאָנען-גנבות פון מלוכה-קאַסעס קאָנען אין אזוינע שטעטלעך נישט געמאָלט זיין, וואָלט טאַקע די עפנטלעכקייט נישט געוווּסט פון זייער עקזיסטענץ, ווען נישט אונזער אָרדנונגסליבנדיקע סיגוראַנצע.

אזוי איז פאַריאָרן פאַרגעקומען א סענזאַציע-געשעעניש א דאַנק וועלכער ברישאַן איז אזוי באַריממט געוואָרן. און איצט, האָט מען זיך גענומען צו סעקורען. צייט עטלעכע חדשים, ווי דאָס שטעטעלע האָט נישט קיין רו. יעדעסמאָל ווערט דאָרט אנטדעקט א מלוכה-געפאַר, און ס'גייט אוועק א סדרה פון ארעסטירונגען, שלעפּערצער קיין כאָטין צ.ם טריבונאַל, הויז-רעוויזיעס, פּראָצעסן און דערנאָך לאָזט זיך אויס א בוידעם.

יענע וואָך האָט מען אויסגעזוכט א יונגנמאַן, וואָס האָט אזא שייכות מיט פּאָליטיק ווי א סעקורענער פּאָליצמאַן מיט אסטראָנאָמיע. נישט געפרעגט אים קיין סך קשיות, ארעסטירט און אוועקגעפירט קיין כאָטין, און היידא אן אויספאָרשונג.

ס'וואָלט זיך מן הסתם ווידער אויסלאָזן א גאָרנישט, נאָר דערווייל „פאַרפראַוועט" זיך דער יונגערמאַן מיט די באַוווּסטע טיורמע-מאכלים, בשעת זיין פאַמיליע, וועמענס איינציקער שפּייזער ער איז, גייט אויס פאַר הונגער.

און דאָ וואָלט זיך פרעגן: ווי איז ערגעץ די דעמאָקראַטיע פון דער דעמאָקראַטישער נאַצ. צאַר רעגירונג? עפּעס איז דאָך דאָ א געזעץ וועגן אָפּשאַפן די סיגוראַנצע, אדער צי האָט אפשר די היינטיקע רעגירונג בדעה אויסצולעשן דאָס קליינע ליכטל, וואָס זי האָט אָנגעצונדן ספּעציעל אין בעסאַראַביע נאָכן פאַריאָגן די ליבעראַלן?

סמך-מעם.

די אקציע פאַרן ייד. וויסנש. אינסטיטוט

אין בוקאַרעשט

דער באַזוך פון י. טשערניכאָוו, דעלעגירטער פון ווילנער אינסטיטוט האָט אין בוקאַרעשט געהאַט א גרויסן דערפאָלג. אין א פאָלקס-פאַרזאַמלונג, וועלכע איז פאָרגעקומען אין „באַראַשעאום" האָט דער גאַסט רעפערירט וועגן די צילן און אויפגאַבן פון ייוו"א און א סך מיטגעהאָלפן צום פאַרוואָרצלען דאָס פאַרשטענדניש און פּאָפּולאַריטעט פונם אינסטיטוט. א צווייטער ארויסטריט איז פאָרגעקומען אויפן גענעראַל-קאָנווענט פון די רומענישע בני-ברית-לאָזשעס. מיט פיל אויפמערקזאַמקייט האָבן זיך די דעלעגירטע פון אַלע ע... צוגעהערט צו די אויספירונגען פון ה' טשערניכאָוו. דער פּרעזידענט פונם קרייז פון די רומענישע בני-ברית-לאָזשן דר. ניעמיראָווער האָט אויף א וואַרעמען אופן רעקאָמאַנדירט אַלע לאָזשן צו שטיצן דעם ייוו"א. א רייע קאָנפערענצן זענען אָפּגעהאַלטן געוואָרן מיט די פּראָמינענטע פירער פון דער בוקאַרעשטער קהלה און דער או. ע. ר. ה' עלי בערקאָוויטש, דר. פילדערמאַן, הער דר. יוסף בערקאָוויטש, גענעראַלסעקרעטאַר פון דער בוקאַרעשטער קהלה ה' שווייג און דער פירער פון די בוקאַרעשטער ציוניסטן ב. בערנהאַרד. זיי האָבן אַלע באַוויזן א גרויסן אינטערעס און פאַרשטענדניש פאַרן אינסטיטוט און ווילן אין גיכן שאַפן אן אויפבויקאָמיטעט פאַר ייוו"א.

אין טשערנאָוויץ

מיטוואָך דעם 1-טן יענער האָט ה' טשערניכאָוו רעפערירט פאַר די פאָרשטייער פון דער טשערנאָוויצער ייד. און דייטשער פּרעסע, און פאַר די פאָרטרעטער פון די גרעסטע יידישע אָרגאַניזאַציעס וועגן די צילן פון ייוו"א. די פאַרזאַמלונג איז פאָרגעקומען ביי הערן דר. דיאַמאַנד אין דער וואוינונג און ביי א גלייזל טיי האָבן זיך געפונען די פאָרשטייער פון אַלע יידישע קרייזן: דער סענאַטאָר דר. עבנער, דער פאָרזיצער פון בוקאָווינער קרן-היסוד דיר. זיידמאַן, שטאָדטראַט דר. קרעמער, פאָרזיצער פון די בוקאָווינער או. ע. ר. דר. קאַסנער, וויצע-פּרעזידענט פון דער טשערנאָוויצער קהלה: דר. שיפּער, פאָרטרעטערין פון דער גרעסטער פרויען-אָרגאַניזאַציע אין טשערנאָוויץ, פרוי דר. הייך און פרוי טריכטער. פאָרשטייער פון „מאָרגנבלאַט", „פאָרווערטס", „אָסטיידישע", „נייע ייד. רונדשוי", „טשערנאָוויצער בלעטער", „יוד. טעל. אגענטור", „מאָמענט", „אונזער צייט" און „נייע צייטונג", פאַרטרעטער פון ייד. אָרגאַניזאַציעס. דער רעפעראַט פון טשערניכאָוו איז אויפגענומען געוואָרן מיטן גרעסטן אינטערעס. הער דר. קרעמער האָט פאַרלאַנגט אויפקלערונגען וועגן די פאָרוואָרפן וועלכע זענען אין דער לעצטער צייט דערשינען אין א טייל פון דער ציוניסטישער פּרעסע, (אין „נאַה. דזעניק" היינט) קעגן ייוו"א. ה' טשערניכאָוו האָט אנטשידן צוריקגעוויזן אַלע די באַשולדיקונגען פון א פּאַרטייאישקייט און אין א מיליטאַנטן יידישיזם פון ייוו"א און דערקלערט אז דער אינסטיטוט האָט נאָר וויסנשאַפטלעכע צילן און אויפגאַבן.

דאָנערשטיק אין אָוונט איז פאָרגעקומען א פעסט-זיצונג פון דער טשערנאָוויצער קהלה. א גרויסער עולם האָט זיך פאַרזאַמעלט אנטיילנעמען אָן דער היסטאָרישער זיצונג לכבוד דעם וויסנשאַפטלעכן אינסטיטוט. דער פּרעזידיום פון דער קהלה האָט פאַרשטאַנען די ווענדונג פון די „טשערנאָוויצער פריינט פון ייוו"א" און אויף א שיינער, ברודערלעכער פאָרם איינגעאָרדנעט דעם קבלת פּנים פאַרן דעלעגירטן פונם אינסטיטוט.

דער ביירעט, אין וועלכן ס'גייען אריין די פאַרטרעטער פון אַלע יידישע פּאַרטייען אין טשערנאָוויץ איז געווען כמעט פולצייליק. דער פאָרזיצער הער דר. גוטהערץ האָט אין וואַרעמע, אויפריכטיקע ווערטער באַגריסט ה' טשערניכאָוו און אים געבעטן צו רעפערירן וועגן ייוו"א.

אין מער ווי א שעהדיקן רעפעראַט האָט טשערניכאָוו פונאַנדערגעוויקלט דעם ברייטן פּראָגראַם פון ייוו"א און ער האָט עס גוט פאַרשטאַנען צו געפונען די געדאַנקען פאַר דעם פאָרום, ער האָט אַלעמען באַגייסטערט און ווען ער האָט פאַרענדיקט האָט דער וויצע-זשערענט ה' יעקב ווישניצער, פירער פון די טשערנאָוויצער אָרטאָדאָקסן, הארציג עדאַנקט פאַר דער שיינער שעה און דרינגליכקייטס-אנטראַג צו באַוויליקן און תיכף אויסצוצאָלן א סובסידיע פון 200 דאָלאַר לטובת דעם אינסטיטוט. דער פאָרשלאַג איז אָנגענומען געוואָרן איינשטימיג! אָרטאָדאָקסן, ציוניסטן, בונדיסטן, פּועלי-ציון, פאַרטרעטער פון דער שטרויכער-פּאַרטיי, און פון אנדערע בירגערלעכע ריכטונגען, מיטגלידער פון די נאַע. צאַראַנ., אַלע האָבן זיי פאַרשטאַנען, אז תורה לשמה, וויסנשאַפטלעכע אַרבעט, ווי מ'מאַכט זי אין ווילנע, איז א כלל-ישראל-זאַך, וועלכע מוז קודם כל פון דער קהלה ברייט געשטיצט ווערן. די גאַלעריי האָט מיט גרויס התפּעלות און שטאַרקע אַפּלאָדיסמענטן געדאַנקט דעם ביירעט פאַר זיין נאַציאָנאַלער טאַט.

ה' טשערניכאָוו געריִרט פון אזוי פיל כבוד און פאַרשטענדניש פאַרן ייוו"א האָט וואַרעם געדאַנקט פאַר דער סובסידיע. „ווילנע און טשערנאָוויץ, צוויי פליגלען פון איין פראָנט האָבן זיך פאַרשטאַנען."

פרייטאָג אין אָוונט איז פאָרגעקומען א פאָרטראָג אין דער לאָזשע „בני ברית", ווו ה' טשערניכאָוו האָט רעפערירט וועגן ייוו"א. די לאָזשע האָט באַשליסט א יערלעכע סובווענציע.

דער מאַטעריעלער און מאָראַלישער דערפאָלג פון טשערניכאָוס באַזוך איז א באַדייטנדיקער און ס'איז געווינטשן, אז די זריעה זאָל געהעריג אויסגענוצט און די פּאָפּולאַריטעט פונם אינסטיטוט זאָל פאַרגרעסערט און פאַרברייטערט ווערן.

———

קאָנדאָלענץ.

אונזער מיטאַרויסגעבער ה' בערל ענגלער דריקן מיר אויס אונזער צער און מיטגעפיל צום טויט פון זיין קינד.

רעדאַקציע-קאָלעגיע „טשערנ. בלעטער".

די פרוי

(אן אלטע הינדו-לעגענדע).

צום אָנהויב פון דער צייט האָט דער גאָט טוואַסהטרי באַשאַפן די וועלט. ווען ס'איז געקומען דערצו צו מאַכן א פרוי, האָט ער באַמערקט, אז דער גאַנצער מאַטעריאַל איז פאַרטון געוואָרן ביים באַשאַפן דעם מאַן. נישט געווען מער קיין איינציקער עלעמענט צו פאַרנוצן. אין זיין יאוש איז ער אוועק אין התבודדות, געטראַכט און געטראַכט און זיך אין א שיינעם טאָג אויפגעהויבן צו זיין ווערק.

ער האָט גענומען דאָס קיילעכדיקייט פון דער לבנה, די וועלן-באַוועגונגען פון דער שלאַנג, די דרייאונגען פון די קריכנדיקע פלאַנצן, דאָס ציטערן פון די גרעזער, די גלייכקייט פונם רויזן-שטענגל, דעם סאַמעט פון די בלומען, דאָס גרינקייט פון די בלעטער, די פריילעכקייט פונם זונען-שטראַל און די פאַרשלייערטע טרערן פונם נעפּל, די גאווה פון דער פאַווע, און די ווייכקייט פונם מאַרגנרויט אום האַלז פון דער שוואַלב, די האַרטקייט פונם דימענט, דעם זיסן טעם פון האָניג און דאָס אכזריות פונם טיגער, די וואַרעמקייט פונם פייער און די קעלט פונם שניי, דאָס וואָרקן פון דער טורטל-טויב און דאָס פּלאַפּלען פונם וואַלד-פויגל —

און האָט דאָס אַלץ פאַראייניקט אינאיינ'ם און באַשאַפן די פרוי. דערנאָך האָט ער זי געגעבן דעם מאַן פאַר א מתנה.

— אַכט טעג שפּעטער איז געקומען דער מאַן צו טוואַסהטרי און געזאָגט: „האַר, די מתנה, וואָס האָסט מיר געגעבן פאַרסמט מיין לעבן, זי פּלאַפּלט א גאַנצן טאָג, רויבט מיר מיין צייט קלאָגט און יאָמערט די גאַנצע צייט און איז קראַנק, נעם זי דיר צוריק."

און טוואַסהטרי האָט זי גענומען.

אבער אַכט טעג שפּעטער איז ווידער געקומען דער מאַן און געזאָגט: „האַר מיין לעבן איז זער איינזאַם, זייט כ'האָב דיר צוריקגעגעבן דיין מתנה, תמיד מוז איך וועגן דעם טראַכטן, ווי זי האָט געטאַנצט פאַר מיר, ווי זי האָט מיך געקוקט מיט א בליק פון אירע אויגן, ווי כ'האָב זיך מיט איר געשפּילט און ווי אזוי זי האָט זיך געהאַלטן אָן מיר, גיב זי מיר אָפּ! און טוואַסהטרי האָט זי אים צוריקגעגעבן!

אבער דריי טעג זענען פאַרגאַנגען און דער גאָט טוואַסהטרי האָט ביי זיך ווידערגעזען דעם מאַן. „האַר — האָט ער געזאָגט — כ'חיים נישט וואָס ס'איז מיט מיר געשען, אבער ס'איז זיכער, אז פון דער פרוי האָב איך מער צרות ווי נחת, באַפריי מיך פון איר" און דער גאָט האָט געענטפערט: גיי דיין וועג און באַמי זיך פון איר דאָס בעסטע ארויסנעמען, וואָס דו קענסט."

דער מאַן האָט געענטפערט: „איך קאָן מיט איר נישט לעבן". „דו קענסט מיט איר און קענסט אָן איר נישט לעבן" האָט אים געזאָגט טוואַסהטרי און אים אוועקגעשיקט.

א פאַרזאָרגטער און אומעטיקער איז דער מאַן אוועק, שעפּטשענדיק צו זיך: ווי איז מיר, ווי איז מיר, איך קען נישט מיט איר לעבן און קען נישט אָן איר לעבן.

מ. פ.

———

ש. ע ר נ ס ט (תל-אביב).

מלחמה-ליטעראטור אין העבראיש

אביגדור המאירי, פייערשטיין.

א. המאירי פארנעמט א באזונדערס אָריגינעלן אָרט אין אונזער פּראָזאַ'שער ליטעראטור. ער וואגט ארויפ־צוברענגען אויפן לייוונט אזעלכע געשטאלטן און טיפּן, וואס נישט יעדער וועט זיי קאָנען געפונען אין דער ווירקלעכקייט. עס דאכט זיך, אז ער ברענגט אריין אין אונזער פראזע א ספּעציעלע ווירקלעכקייט, אן אַדערע אטמאָספער. המאי'רי איז סענזאציאָנעל, אבער אין בעסטן זין פון וואָרט. זיינע שרעקלעכע דערציי־לונגען, וואס געפונען זיך אין דריטן בוך פון זיינע שריפטן „אונטער רויטע הימלען" („תחת שמים אדומים") און אין זיין איצטיקן בוך „אין נאמען פון ישו פון נצרת"*), זענען נישט מער ווי מלחמה-דערציילונגען, וואס זייער אינהאלט איז אויסן צו זאגן דער וועלט, אז „ס'איז טאקע געווען א מלחמה אויף דער וועלט". איר לייענט און גלויבט נישט: איז דאס טאקע אלץ געשען? המאירי צווינגט אייך צו גלויבן אין דעם דערציילטן, ווייל שטארק איז המאירי'ס גלויבן אין זיינע דערציילונגען און דער לעזער ווערט באוו־רקט צו גלויבן איבער געוואלד. נישט ווילנדיק קומען אויך אויפן זינען די שרעקלעכע דערציילונגען פון עדגאר פּאָ.

אויב ס'איז דא דער איינדרוק, אז אויף די זאכן שוועבט א שטארקע פארגרעסערונג, דאך לייענדיק וועגן דעם גרויסן ווייטאק פונם יידן, וואס ווערט גע־פייניקט אין די שוץ-גראבנס פון פראָנט און די פאר־פייניקטע נשמה פון דעם מענטשן, זעט איר, אז דאס איז די ווירקלעכקייט אליין. און דאס איז דער עיקר־דיקער ציל פון המאירים דערציילונגען.

אין עצם איז ער אן עפּישער שרייבער, וואס קומט אנטפּלעקן די ווייטאָקן פון דער מענטש־הייט און זוכט גערעכטיקייט און יושר. זיין דער־ציילונג, וואס איז געווידמעט דעם אומבאקאנטן יידישן זעלנער, וועמענס בלוט האט זיך צעגאָסן אויף דער ערד פון זיבעציק קעניגרייכן, אנטפּלעקט אונז עפּעס פון המאירי'ס סוד, וואס דערציילט זאכן ווייטע פון דער ווירקלעכקייט. לייענדיק זיינע דערציילונגען שטעלן זיך די האר קאפויר. זיין „רצפה בת עיה" לייענט מען מיט נשמה-צאפּל, זיין „מעשה בשלשה אחים" און „שכר" דערשרעקן אונז מיט זייער גענויער, פולער און קלארער שילדערונג. זיינע דערציילונגען זענען דורכגעדרונגען מיט דער אטמאָספער און לע־בעדיקייט פון אן איינגארטיקער פערזענלעכקייט, וואס איז באשאנקען מיט א טאלאנט צו בעלעטריסטיק. ער פארמאגט דעם כאראקטער פון א יידן-העלדן. די גאנצע ביטערקייט אין יידישן צער, ווייל זיין דער־ציילונג און דער ארט, ווי ער האט געוווינט, האבן אים אריינגעגעבן דעם טעמפּעראמענט פון א טענ־דענציעזן קעמפער אויך אין זיינע דערציילונגען. אָט די גייסטיקע פרייקייט און העזה רוען אויף יעדער שורה זיינער.

זיין דערציילונג „בשם רבי ישו מנצרת", וואס שילדערט מיט אלע שווארצע פארבן די „הומאניטארע" באציאונג פון מענטש צו מענטש, ווי אזוי מ'האָט זיך „פריילעך געמאכט" מיטן יידן סיי אין די גראָבנס, סיי אין דער נעפּענגשאפט — קען דינען אלס מוסטער פאר המאירי'ס אויסדרוק-פאָרם. ער רירט אָן אין דער גרויזאמסטער סטרונע פונם מענטש-חיה און צוזאמען מיט דעם באזייטיקט ער אָבער נישט די באראכטונג און סאראקאסטישן הומאָר, וואס באגלייט יעדן זאץ. דער קוואל פון דער בייסיקער איראָניע און המאירי'ס שילדערונגען איז נישט נאָר אין דער פערזענלעכקייט פון קינסטלער־פּסיכאָלאָג, נאָר אינ'ם מענטשן, וואס איז מיט זיין נשמה טיף אריינגעדרונגען אינ'ם וועזן פון דער מלחמה און באוווירקט געוואָרן, אזוי, אז ער האט זיך אינטים צונויפגעגאָסן מיט איר גרויזאמקייט. ער איז ווי אָנגעשטעקט געוואָרן מיט די פּיין-ווונדן פונם מענטשן אין די גראָבנס, וואָס ווען ער דער־מאָנט זיך אָן זיי, געפינט ער נישט קיין רו. דער ייד איז ביי אים א וועלט פאר זיך. ער, וואס ער איז איינער פון די, וואס זענען אָנגעשטעקט מיט דער קראנקהייט, וואָס הייסט „יידישקייט", ווייסט צו געבן דעם ווייטאָג-עסענץ און דעם שאנד-עסענץ, וואס יערט אין דעם דאָזיקן טרויער-בעכער.

אין זיינע לעצטע דערציילונגען, וואס אין דער זאמלונג, ציייכנט זיך המאירי אויס מיט זיינע שארפע און קורצע דיאלאָגן. נאָך נישטאָ אזא ווי ער, וואס זאָל זיך אויפצייכענען מיט ספּעציעלן שטארקן טאָפּט, אקצענט, וואס ער לעגט אריין אין די מיילער פון זיינע העלדן. נעמט צום ביישפּיל, עקיבא בן-יוסף, דער ליגנער אין זיין דערציילונג „שקר". וואס פאר א קלאָרע געשטאלט דאס איז! אָט די געשטאלט, וואס מאכט מער איינדרוק פון פאנטאזיע ווי ווירקלעכקייט, איז קאָנצענטרירט מיט אזוי פיל שילדערישער קראפט, אז עס ווערט אן אָרגאנישער טייל. דער סוביעקטיווער, סארקאסטישער טאָן המאירי'ס באגלייט אויך דאָ די „גויאישע" פּערזאָנען, וואס באטייליקן זיך אין די רציחות און בלוט-פארגיסונגען.

אין קעגנזאץ צו אונזערע רעאליסטישע שרייבער, ווייס המאירי ארויפצוברענגען אויף זיין פעדער מענטשן און גרופּן, וואס מיר קענען זיך נאָר פארשטעלן. ביי אים, אבער, ווערן זיי לעבעדיקע נשמות און פעסטע עלעמענטן. המאירי פרוּווט נישט צו שילדערן די איינצלהייטן פון א לאנדשאפט. ער איז אזוי ווי מותר אויף דער נאטור, כדי צו קענען שילדערן אין גאנצן זיינע פערזאָנען.

עס איז קיין ספק נישט, אז זיין טאלאנט וועט אים ביישטיין און המאירי'ן וועט געלונגען ארויפ־צוברענגען אויפן לייוונט אויך רוהיקע שילדערונגען, נאָר ביז וואנען זיין זעל האט זיך נישט אויסגעלייזט פון דעם בלוטיקן וועלט-קאשמאר, קען ער נישט פארלאָזן זיין פעדער, און ער וויל נאָך אויפדעקן דעם ווייטאָג, וואס ברויזט ביי דעם יידן, די גרויסע שאנדע, וואָס איז אים געקומען דורך דער מלחמה פון „גע־רעכטיקייט" אויף דער וועלט.

*) בשם רבי ישו מנצרת. מאת אביגדור המאירי. הוצאת „למען הספר". תל־אביב, תרפ"ה.

בריוו צו די „טשערנאָוויצער בלעטער".

צו שפּעט.

השובע רעדאקציע!

די שמחה, וועלכע הערשט אין יידיש-ב־רגערלעכע קרייזן וועגן שלום צווישן דר. שטרויכער און דר. עבנער, איז אן איבערטריבענע און נישט באַרעכ־טיקטע. זיכער איז עס פון דר. שטרויכער ריכטיק אויף דער עלטער זיך איבערצובעטן מיט זיין גרעסטן קעגנער — אָבער וואָס קען דערפון ארויסקומען פאר דער יידישער פּאָליטיק פון בוקאָווינע? קען מען נאָך גוט מאכן די גרויסע שאָדענס, וואָס זענען אנט־שטאנען א דאנק דער צעריסנקייט און דעם ברודער־קאמף? קען מען מיט עפּעס פארעכטן אָט דעם חורבן, וואס איינער האָט קאנדידירט מיט די ליבע־ראלן, דער אנדערער מיט די צאראניסטן, איינער האָט געמאכט א זשערענטשאפט מיט זיינע מקורבים, דער אנדערער ווידער מיט זיינע? קען מען אויסמעקן פונם זכרון פונם היינטיקן דור אָט דעם רושם פון הפקרות, ירידה און פּאָליטישן דילעטאנטיזם, וועלכער האָט זיך ברייט געמאכט ביי אונז? זיכער איז צו באנריסן, וואָס דער פערזענלעכער סכסוך, וועלכער האָט אנגענומען די שרעקליכסטע קאמף- און אָנפאלס־פארמען איז פארענדיקט, אָבער זענען דערמיט גע־שטילט די מאנדאטן־כאפּער פון ביידע צדדים וועלכע האָבן תמיד נאָר אן אינטערעס צו כאפּן פיש אין טומלע וואסער?

דאכט זיך אז ניין! צען יאָר צו שפּעט איז גע־קומען דער שלום, דער מאָראלישער און מאטעריעלער שאָדן לאָזט זיך נישט מתקן זיין.

מיט דרך-ארץ

עקיבא י ע נ ע ר, טש.

———

דער סאָציאלער געוויסן שלאָפט.

השובע רעדאקציע!

אין די השובע „טש. בל." איז געמאכט געוואָרן א פאָרשלאג, אז די גרויסע יידישע אָרגאניזאציעס זאָלן זיך פאראינטערעסירן מיטן גורל פון די יידישע בעלי־מלאכות, ס'איז גענוג דייטלעך געזאָגט געוואָרן, וועמען מ'מיינט און וואָס מ'זאָל טון — אָבער צום באדויערן זענען די פירערס פון דער כהלה, בעל־מלאכישע-אָרגאניזאציעס א. א. פארטון מיט וויכ־טיקערע ענינים, ווי מיטן אָרגאניזירן א הילפס־אקציע. מ'גרייט זיך זיכער ביי די בעלי-מלאכות צו פאר־שידענע טאנץ־פאראנשטאלטונגען. באלד וועלן ארויס־שפּרינגען די יונג-שניידערס און דערנאָך די אלט־שניידערס, די פריזערע'ס א. א. מיט ערען־קארטן די שטאָדט, וועט זיי געבן א פּאָר נדבות, און וועט יוצא זיין קענן אונז און וועט אָפּפּטרן מיט א פּאָר הונדערטער אונזער גאנצן פּראָבלעם.

אין דער קהלה ווידער, איז דער ענין וועגן א סאָציאלער ארבעט פון א ברייטערן פארנעם אפילו נישט דיסקוטירט געוואָרן. ס'בלייבט אונז פריי זיך צו מעלדן דאָרט וועגן אייניקע צוואנציקער לייי'ס אָדער בעטן מ'זאָל אונז שענקן א ביסל האָלץ. א סך מיזן עס אויך טון, נאָר זיי שעמען זיך פּשוט אוועקצו־שטעלן דאָרט פאר די טירן פון די הערן פאָר־שטייערס און בעטלען...

שלאָפט דער סאָציאלער געוויסן פון דער שטאָדט האָרט עס קיינעם נישט, וואָס דער ווינטער מיט די שטארקע פרעסט, נעמט ביי אונז ארויס דעם לעצטן דם-התמצות און טרייבט צו פארצווייפלונג?

ווערט אין דער קהלה קיינער נישט דערויף קומען אז א חוץ די אלע וואָס מ'דארף זיי שענקן, זענען פאראן אומצייליקע, וועלכע מ'דארף עפּעס ליי ען, כדי זיי זאלן קענען זיך דורכשלאָגן די קריטישע צייט?

עס איז נאָך צייט עפּעס צו שאפן!

מיט דרך-ארץ

משה א.—ט., טש.

———

יינג־רומעניע.

השובע רעדאקציע!

מיט אינטערעס ליין איך די בייטראגן אין ליטע־ראַרישן און פּובליציסטישן טייל פון די „טש. בל." וועלכע קומען פון גאנץ נייע קרייזן, פון יינגע און יינגערע שרייבערס און מיטארבעטערס און האָב אָפט א גרויסע הנאה, וואס ס'מעלדן זיך אלע מאל אנדערע זון פון אפּאלאָ, פארערער פון די פארשידענסטע מוזען. איך געפון, אז די „טש. בל." זענען „נאָר צו ענג און צו קליין כדי אונז צו געבן א פולשטענדיק בילד פון דעם וואס ס'שאפט זיך איצט ביי אונז אין די פארשידענסטע טיילן פונם לאנד. ס'וואָלט נויטיק געווען א פארגרעסערונג פון די „בלעטער" כדי צו קענען פארעפנטלעכן אויך ו־עסערע פּראָזא־שאַפונגען, פּאָעמען — און נישט נ[illegible] פראגמענטן — און איינצעלנע [illegible]צענעס פון דראמא[illegible] שע ארבעטן. מיר איז באקאנט א שרייבער, וועלכער האָט געשריבן א גוטע זאך אויס'ן חסידישן לעבן, א דראמא אין דריי אקטן, און האָט נישט קיין מעגלעכקייט זיי צו דרוקן. א סך אנדערע טאלאנטן, ווארטן אויף א טרי־בונע, נויטיקן זיך אָן א ביסל אנערקענונג און סימ־פּאטיעס, וועלכע וועלן שטא[illegible] זייערע חענט און זיי ערמוטיקן צום שרייבן. ס'וואַ[illegible]ען א גרויסער אויפטו, ווען די „טש. בל." זאָלן כאָטש איינמאָל אין חודש זיך פארגרעסערן מיט א ביילאגע, שפּעציעל געווידמעט דעם „י י נ ג ע ן-ר ו מ ע נ י ע", דעם נייעם דור פון שרייבערס און דיכטערס און כאָטש ס'איז פאראן א סכנה, אז ס'וועט אונטערלויפן א שוואכער טאלאנט, איז א ביילאגע פון גרויסער וויכטיקייט.

איך מאך דעם פאָרשלאג אז ס'זאָל פון די לעזערס פון די „טש. בל." געשאפן ווערן א שפּעציעלער פאָנד פאר א ליטעראַרישער ביילאגע און אזוי ארום דערמעגלעכט ווערן, אז דער גרויסער כ א ָ ר פ ו ן ד ע ר יי ג ע נ ט, זאָל אונז דערציילן וועגן זיינע טרוימען און שפּענונגען, וועגן זיינע ליידן און פריידן!

מיט דרך־ארץ

דר. ז. ט—ג.

———

אדוואקאטורס-ביוראָ

פון

דר. צבי עלנער

געפינט זיך

טשערנאָוויץ, לילינגאס נר. 5 II-טער שטאק

גראטולאציע.

מיינע ליבע הברים מיכל ב יי ז ע ר און אסתר ב ע ר ק אָ ו ו י ט ש די הארציקע גליקוואונטשן צו זייער התונה.

מ ש ה ז א ל צ מ א ן.

מעבל־אויסשטעלונג „טענער".

די אויסשטעלונגס-לאָקאלן פון דעם מעבל-געשעפט ט ע נ ע ר, וואס געפונען ז'ך זייט כמה יאָרן אויף דער הערנגאס, פונקט אקעגן דעם קאטעדראל, האבן פון תמיד אָן צוגעצויגן די אויפמערקזאמקייט פון די פאָרבייגייערס.

אויף דעם זעלבן פלאץ, אין א ספּעציעלן הויז, וואס איז אויפגעבויט געווארן לויטן פּלאן פון ארכי־טעקט ל ע נ ע ר, איז דער גאנצער פּארטער פון דעם דאָזיקן רוים פארפוצט דורך כלערליי צימער-דעקאָ־ראציעס פול קונסט און שיינקייט.

דער חדרים-פלאן גופא איז מיט א פיינעם גע־שמאק און מיט א גאָר גרויסן פארנעם געמאכט גע־ווארן פון ארכיטעקט לענער און די גאנצע פּאר־טער-אָפּטיילונג האט זיך אזוי ארום אנטוויקלט צון א פערמאנענטער אויסשטעלונג פון מעבל פון דער פירמע טענער.

מיר ראָטן יעדן איינעם, וואס גייט פאָרביי דעם דאָזיקן בנין, אז ער זאָל בלייבן שטיין און זיך אָנ־קוקן דעם געשמאקפולן אויסבוי פון אינעווייניק.

אבער אונזער אנווייזונג איז גאר נישט נויטיק, מחמת דאס אלץ איז ארראנזשירט אזוי פיין און אויף אזא געלונגענעם אויפן, אז ס'מוז אליין צוציהען די אויפמערקזאמקייט פון די פאָרבייגייער.

מיר זעען פאר זיך א רוים-קונסט, וואס שטאמט פון אן אלטער טראדיציע און דערפארונגען פון גאנ־צע צוויי דורות.

יעדע זאך, וואס קומט ארויס פון דעם דאָזיקן מעבל-ווארשטאט ציייכנט זיך אויס מיט איר סאָליד־קייט און פיינעם געשמאק און ווערט דערהויבן ביז צון א יחיד-במינו'דיקער מדרגה פון דעם דאָזיקן ספּעציעלן פאך.

X.

———

אין גיכן דערשיינט

פון

ב. טוטשינסקי

(י. כמאראווסקי)

א שטודיע וועגן

משיחיזם און דער מאָדערנער

!! יידישער ליטעראטור !!

Dr. P. Lieber

שפּעציאליסט פאר אינערלעכע קראנקהייטן

oo און עלעקטרישער טעראפּיע oo

האט פארגרעסערט זיין

אינסטיטוט פאר פיזיקאלישער און עלעקטרישער טעראפּיע

אין דער

דר. רייסגאס 20 א.

דיאטעטישע באהאנדלונג פון די רעומא־טישע מוסקל- און גליד-שמערצן, קאפּ־ביינער באהאנדלונג פון דיאטערמיע און קווארץ-ליכט פאר אסטמא בראנכיאלע און אנגינא פעקטאָריס.

באשטראלונגען מיט הויך-זון ארזאנוואליזאציע.

יוועלן און זייגערס בוכהאלץ, נאָר רינגפלאַץ 6

29 יאָר דאס פאר־טרויען פון די קונים.

נר.: 10097/29

מודעה.

דורך א פובליקאציע פון דער פרימאריא טשער־נאָװיץ נר. 16964/29 פונם 18־טן דעצעמבער איז די יידישע באפעלקערונג פארשטענדיקט געװאָרן, אז אָנגעהויבן פונם 1־טן יענער 1930 װערט די מעט־ריקע איבערגעפירט אין ציװילן אמט.

אלע פאלן פון געבורטן און שטארבן מוזן באַ־קאנט געגעבן װערן דעם ציװילן אמט צו דער פאָר־געשריבענער צייט, אויך פראָיעקטירטע חתונות מוזן דאָרט געמעלדעט און דורכגעפירט װערן. די קהלה האָט אָבער דעם גרעסטן אינטערעס צו זיין אינפאָר־מירט װעגן אלע געבורטן, חתונות און טויט־פאלן און דאס נישט צוליב ריינע סטאטיסטישע טעמים נאָר עיקרדיק צוליב רעליגיעזע. די זשערענטשאפט פון דער קהלה, איז דערפאר מודיע אז לויטן איינ־שטימיקן באשלוס פונם פאָרשטאנד פונם 31־טן דע־צעמבער 1929 און בהסכם מיט די געזעצלעכע באַ־שטימונגען זענען אָנגענומען געװאָרן פאָלגענדע החלטות, װעלכע זענען שוין גילטיק פונם 1־טן יענער 1930:

1) חתונות.

די געזעצליכע חתונה װעט פונם 1־טן יענער 1930 פאָרקומען פארן ציװילן אמט, די רעליגיעזע פארן ראבינאט נאָך אָט די באשטימונגען:

1) כדי צו קאָנסטאטירן צי ס'איז נישט פאראן א רעליגיעזע מניעה קומען פאָר אויסרופונגען אין טעמפל דורך דריי שבתים אָדער יום־טוב טעג נאָכ־אנאנד. די חתונה מוז דערפאר דריי װאָכן דערפריער געמעלדעט װערן אין דער קהלה, אָפטיילונג ראבינאט. ביי חתונות פון פאָרפאָלקן, װעלכע װאוינען נישט אין דיסטריקט פון דער טשערנאָװיצער קהלה מוזן דורכ־פירן אויסרופונגען ביי זייער צושטענדיקן ראבינאט.

2) די רעליגיעזע חתונה־צערמאָניעס מעגן דורכ־געפירט װערן לויט די באשטימונגען פון דער קהלה נאָר פון די בארעכטיקטע ראבינער פון דער קהלה טשערנאָװיץ, נאָך ארטיקל XII פון דער פאראָרדנונג פונם מיניסטעריום פאַר קולטוס און קונסט פונם 3־טן נאָװעמבער 1928 נר. 469 B (מ. א. נר. 250 פונם 8־טן נאָװעמבער 1928 טאָר אן אנ־עורע, ביי שטרענגער שטראָף, נישט דורכפירן ריטועלע חתונות.

3) יעדע רעליגיעזע חתונה װערט רעגיסטרירט אין חתונות־בוך, פארן רעגיסטרירן צאָלט מען נישט קיין שום טאַקסע, אויך יעדער גט װערט אומזיסט רעגיסטרירט.

2) געבורטן.

יעדער געבורטס־פאל אינ'ם דיסטריקט פון דער ייד. קהלה אין טשערנאָװיץ מוז מען מעלדן ביז 3 טעג אין ביוראָ פון דער קהלה. די גבאים פון די שולן און בתי־מדרשים װערן אויפגעפאָדערט נישט צוצולאָזן צו געבן א נאָמען. די מוהלים נישט מל צו זיין — ביז דער באטרעפנדיקער װעט נישט חייזן א באשטעטיקונג װעגן דער רעגיסטראציע פון דער קהלה.

3) טויטפאלן.

יעדער פאל פון טויט מוז געמעלדעט װערן אין דער קהלה, װוּ ס'װערט פארעגיסטרירט אין טויטן־בוך.

טשערנאָװיץ, יענער 1929.

דער קהלה־זשערענט

דר. גוטהערץ.

נר. 10147/29

פון דער קהלה, טשערנאָװיץ

די זשערענטשאפט פון דער טשערנאָװיצער קהלה שיקט אונז צו פאָלגנדיקן קאָמוניקאט:

כדי צו אונטערשטיצן די קהלה־פארװאלטונג אין איר אָנפירונג מיטן יידישן שפיטאָל האָט די זשע־רענטשאפט באשטימט אויפן איניציאטיװ פונם ה' סאניטעטסראט דר. אנהויך א סאניטערן ביראט אין װעלכן ס'גייען אריין די הערן: סאניטעטס־ראט דר. אנהויך, פאָרזיצער פון דעם ערצטע־פאריין דר. גוסטאװ שיפטער, פרימאריוס דר. יוליוס שטייער־מאַן און מעדיצינאלראט דר. משה װיינרעב. דער פאָרזיצער פון דעם סאניטארן ביראט איז הער דר. דוד אנהויך.

דער סאניטערע ביראט האָט שוין אָנגעהויבן זיין טעטיקייט.

טשערנאָװיץ, אָנהויב יענער 1930.

די קהלה־זשערענטשאפט.

פעריס־סעזאָן 1929—1930

איינלאדונג.

פעלץ־אטעליער

ל. גיפס

טשערנאװיץ

סטר. רעזשעלע פערדינאנד 18

(הויפטשטראָז 18)

אימפאָרטירט פעלץ־לאגער דירעקט פון לייפציג.

ערשטקל. בריטשװאנץ־פערזיאנער

אויך פעלצמענטל פון 10.000 ליי און העכרע

אריגינאל בערלינער

או װינער מאדעלן.

פיינסטע ארבעט נאָך מאָס

פון אייגענע װי אויך פון מיטגעבראכטע מאטעריאלן.

אבאנירט דעם אומאָפהענגיגן ארגאן

„טשערנאװיצער בלעטער".

פארבעריי און כעמ. רייניקונג

„RECORD"

א. גראָס,

טשערנאװיץ: רוסישעג. 7: ראטהויזשטר. 25.

רייניקט,

פארבט

אלצרינג

ספעציאל־אָפטיילונג: הערנהוט־רעפאראטורן

קינדעראַרצט

ד״ר ארנאָלד לאנדוי

האט זיך באזעצט אין טשערנאָװיץ נאָך א לאנג־יעריקער פראקטיס אלס געװעזענער װאָל. אסיסטענט און לייטער פון אן אָפטיילונג ביים קאיזער פרידריך־קינדער־שפיטאל בערלין (פראָפ. פינקלשטיין) געװ. װאָל. אסיסטענט פון דער אוניװערזיטעטס־קינדער־קליניק לייפציג (פראָפ. בעסוי), געװ. װאָל־אסיסטענט פון דער אָרטאָפעדישער קליניק לייפציג (פראָפ. שעדע), געװעזענער װאָלאָנטער אויף דער אָפטיילונג פאר אינערע קראנקהייטן אויף דער אוני־װערזיטעטס־קליניק ברעסלוי (פראָפ. מינ־קאָװסקי) און נעמט אויף אין אלע קראנקהייטן פון

קינדער און זויג־קינדער

פאָרמ. 12—11 נאָכמי 5—3 אין

זיבנבירגערשטראָס נר. 7 (נייבוי)

באראטונג פון מוטער! הויך־זין!

נאָר דורך א שריפטלעכער מעלדונג װערט איינגעשטעלט דאס צושיקן פון די „טש. בל."

Friedrich Fischer

Prima fabrica de sticlări, geamuri si becuri electrice

PUTNA (judeţul Rădăuţi)

טעלעגראף־ און טעלעפאָן־סטאציע

באַן און פאָסט־סטאציע

פראדוצירט

שויבען־גלאז

אין אלע גרויסן און שטארקייטן פון 1 איינהאלב מילימעטער ביז 4 מילימעטער און אין די נויטיקע דימענזיעס.

צילינדער־גלאז

אין פאָלגענדע מינים: גלעזער פאר דער באלעבאטישקייט פרעס־גלעזער, געשליפענע, גילאשירט און פאנטאָגראפירט גלאז, הייס און קאלט באמאָלט גלאָז און אלע באדארפס־ארטיקלען אין גלאז פאר אפטייקן, דראָגוריען און פארן פארקויף פון משקאות.